

**DELEUZE:
BİR OLAY FELSEFESİ**
FRANÇOIS ZOURABICHVILI

Türkçesi: Aziz Ufuk Kılıç

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 310
İnceleme-Araştırma 215
Theoria Dizisi-23
ISBN 978-605-5809-04-1

Theoria Dizisi Editörü: Ali Akay

François Zourabichvili
Özgün Adı: Deleuze: Une philosophie de l'événement
Deleuze: Bir Olay Felsefesi

Yayımlanmamış Giriş (2004): Ontoloji ve Transandantal başlıklı bölüm,
La philosophie de Deleuze (PUF 2004)'den alınmıştır.

© Presses Universitaires de France, 1994
© Bağlam Yayıncılık

Birinci Basım: Ekim 2008
İkinci Basım: Haziran 2021

Kapak Resmi:
Seza Parker, Untitled (Everything will be all right), 2001;
isimsiz (Her şey iyi olacak), 2001

Baskı: Avcı Ofset
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi No: 6/13
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 44685
Matbaa Sertifika Numarası: 45259

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
SUNUŞ / ALİ AKAY	9
YAYIMLANMAMIŞ GİRİŞ (2004): ONTOLOJİK VE TRANSANDANTAL	13
ÖNSÖZ	25
DÜŞÜNCE VE DIŞARISI (DOGMATİK İMGENİN ELEŞTİRİSİ)	27
İstemek.....	29
Tanımak	32
Temellendirmek	35
Olay, son ve tarihe ilişkin değini	39
KARŞILAŞMA, İM, DUYGU.....	43
Aptallık, anlam, sorun.....	45
Ayrı-türdenlik	55
İm-1: görüş noktaları ve kuvvetler.....	58
Transandantal alan, içkinlik düzlemi	66
İÇKİNLİK	71
Olumsuzun eleştirisi: sahte sorun	71
Düşkırıklığı ve yorgunluk	84
“Bizim” sorunumuz	90
ZAMAN VE İÇERİM.....	95
Alışkanlık, oluş, rastlantı	95
Zamanın ayrı-türdenliği	102
Çokluk: fark ve yineleme.....	107
Aion ve Kronos.....	115

OLUŞ	120
İm- 2: alışkanlık, eşleşmez, tekillik	121
Ayrışmalı sentez ve etik fark	131
Ara nağme, bu-şeylik, serbest dolaylı söylem	141
SONUÇ	153
TÜRKGÇE-FRANSIZCA KAVRAM DİZİNİ	155

Kısaltmalar

Burada yalnızca açıkça anılmış eserler listelenmiştir. Alıntılarn kaynağı, sayfa numaralarıyla birlikte aşağıda açık künyesi verilen kitap başlıklarının kısaltmalarıyla gösterilmiştir. [Gilles Deleuze'ün kitaplarının yayımlanmış Türkçe çevirilerinin künyeleri bilgilendirme amacıyla eklenmiştir. Ancak tüm metin boyunca Deleuze'den yapılmış uzun ya da kısa alıntılarda sözü edilen çeviriler kullanılmamıştır ve verilen sayfa numaraları çevirilere değil, Fransızca özgün basımlara göndermektedir (ç.n.)]

- AOE *Capitalisme et schizophrénie*, I. cilt: *L'Anti-Oedipe* (Félix Guattari ile birlikte), Minuit, 1972. Türkçede: *Kapitalizm ve Şizofreni I: Anti-Ödipus*, çeviri: Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan, Mustafa Yiğitalp, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 2014 (ikinci basım).
- B *Le bergsonisme*, PUF, 1966. Türkçede: *Bergsonculuk*, çeviri: Hakan Yücefer, Otonom Yayınları, 2006.
- CC *Critique et clinique*, Minuit, 1993. Türkçede *Kritik ve Klinik*, çeviri: İnci Uysal, Norgunk Yayınları, 2007.
- D *Dialogues* (Claire Parnet ile birlikte), Flammarion, 1977. Türkçede: *Diyaloglar*, çeviri: Ali Akay, Bağlam, 2016.
- DR *Différence et répétition*, PUF, 1968. Türkçede: *Fark ve Tekrar*, Burcu Yalım, Emre Koyuncu, Norgunk, 2017.
- E “L'épuisé”, Samuel Beckett, *Quad* içinde, Minuit, 1992 (“Bitik”).
- ES *Empirisme et subjectivité*, PUF, 1953. Türkçede: *Ampirizm ve Öznellik*, çeviri: Ece Erbay, Norgunk, 2008.
- F *Foucault*, Minuit, 1986. Türkçede: *Foucault*, çeviri: Burcu Yalım, Emre Koyuncu, Norgunk, 2013.
- IM *Cinéma 1. L'image-mouvement*, Minuit, 1983. Türkçede: *Sinema 1: Hareket-imge*, çeviri: Soner Özdemir, Norgunk, 2014.
- IT *Cinéma 2. L'image-temps*, Minuit, 1985. (Sinema 2: Zaman-imge)
- LS *Logique du sens*, Minuit, 1969. Türkçede: *Anlamın Mantığı*, çeviri: Hakan Yücefer, Norgunk, 2015.

- FB-LS *Francis Bacon. Logique de la sensation*, La Différence, 1984. Türkçede: *Francis Bacon. Duyumsamanın Mantığı*, çeviri: Can Batukan, Ece Erbay, Norgunk, 2009.
- MP *Capitalisme et schizophrénie*, II. cilt: *Mille plateaux* (Félix Guattari ile birlikte), Minuit, 1980. Türkçede (kısmi çeviri): *Kapitalizm ve Şizofreni 1: Göçebelimi İncelemesi: Savaş Makinesi*, çeviri: Ali Akay, Bağlam 1990; (kısmi çeviri) *Kapitalizm ve Şizofreni 2: Kapma Aygıtı*, çeviri: Ali Akay, Bağlam 1993 (Kapitalizm ve Şizofreni II: BinYayla).
- N *Nietzsche*, PUF, 1962. Türkçede: *Nietzsche*, çeviri: İlke Karadağ, Otonom 2006.
- NPh *Nietzsche et la philosophie*, PUF, 1962. Türkçede: *Nietzsche ve Felsefe*, çeviri: Ferhat Taylan, Norgunk, 2000.
- P *Pourparlers*, Minuit, 1990. Türkçede: *Müzakereler*, çeviri: İnci Uysal, Norgunk, 2006.
- PS *Proust et les signes*, PUF, 1964 (geliştirilmiş 1970 edisyonunu alıntılıyoruz). Türkçede: *Proust ve göstergeler*, çeviri: Ayşe Meral, Kabalcı, 2004.
- PSM *Présentation de Sacher-Masoch*, Minuit, 1967. Türkçede: *Sacher-Masoch'un Takdimi*, çeviri: İnci Uysal, Norgunk, 2007.
- PV *Péricles et Verdi, La philosophie de François Châtelet*, Minuit, 1988. Türkçede: *Perikles ve Verdi: François Chatelet'nin Felsefesi*, çeviri: Ali Akay, Bağlam, 2005.
- QPh? *Capitalisme et schizophrénie*, III. cilt: *Qu'est-ce que la philosophie?* (Félix Guattari ile birlikte), Minuit, 1991. Türkçede: *Felsefe Nedir?*, çeviri: Turhan Ilgaz, Yapı Kredi, 1993.
- S *Superpositions* (Carmelo Bene ile birlikte), Minuit, 1979. Türkçede: *Bindirmeler*, çeviri: İnci Uysal, Deniz Yetkin, Norgunk, 2019.
- SPE *Spinoza et le problème de l'expression*, Minuit, 1968. Türkçede: *Spinoza ve İfade Problemi*, çeviri: Alber Nahum, Norgunk, 2013.
- SPP *Spinoza. Philosophie pratique*, Minuit, 1981. Türkçede: *Spinoza. Pratik felsefe*, çeviri: Ulus Baker, Norgunk Yayınları, Şubat, 2005.

(Ayrıca, G. Deleuze, *Le pli: Leibniz et le baroque*, Minuit, 1988, metin içinde ve birkaç dipnotta *Le pli* olarak geçmektedir. Türkçede: *Kıvrım: Leibniz ve Barok*, çeviri: Hakan Yücefer, Bağlam 2006.)

Sunuş

Fransız felsefeci François Zourabichvili 3 Nisan 2006 tarihinde Akbank Sanat'ta “Gilles Deleuze için” sergisi bağlamında İstanbullu sanat ve felsefe severlerle bir Deleuze konferansı vermişti. François Zourahichvili kısa bir süre önce hayatına son verdi.

François Zourabichvili İstanbul'da Deleuze üzerine yaptığı konuşmada Deleuze'ün fenomenolojisi ile olduğu kadar diğer felsefelerle olan uzaklığından da söz etmişti. Son on yıl içinde Deleuzoloji olarak adlandırdığı doxa için, 2004 yılında üçüncü baskısı yapılan kitabında (Deleuze, *Un philosophie de l'évenement*, 1994, P.U.F.) onun felsefesinin ne ontolojiyle, ne fenomenolojiyle ilgili olduğunu vurgulamıştı. 20. Yüzyılın majör felsefecisi olarak ele aldığı Deleuze'ü Guattari öncesi ve sonrası diye ayıranlara, Deleuze'ün orijinal olmadığını çünkü ilk döneminde felsefe tarihi ile ilgili olan çalışmalarında, onları yorumladığını söyleyenlere, tarihçi de olmadığını iddia edenlere, onun tam olarak bir düşünür olmadığını söyleyenlere çok güzel bir kitapla cevap vermişti. Zamanın yorgunluğu içinde, bu yanlış anlaşılmanın yok olmaya başladığını vurgulayarak artık adeta bir bilge olarak Deleuze'ü unutulması imkansız ama biraz da “geçmiş” olduğunu söyleyenlere, Deleuzoloji ve deleuzo-guattarologlara, *Anti-Oedipe* kitabının bir kesit olduğunu söyleyenlere nakarat (ritoumelle), savaş makinası, hayvan-oluş kavramlarının 1980'deki *Bin Yayla*'da oluştuğunu hatırlatıyordu. Deleuze'ün düşüncesini ne ontoloji ile ne de bilgi üzerinde öznenin ilkselliği olduğunu söyleyen

Merleau Ponty ve Heidegger'den çok farklı olduğunu da hatırlatıyordu. Fenomenolojideki olayın Deleuze'ün olay kavramıyla alakasının kurulamayacağını da yazmaktaydı. Yani Deleuze'ün bir gün söylemiş olduğu gibi her şeyi birbirine karıştırmayın, her birisinin farkını koruyun demek istemekteydi. Deneyin özneye ait olarak transandantal ile de karıştırılmayacağını hatırlattı. Öznenin ontolojik deneyinin Deleuze'ün emprizmiyle Öznenin ontolojik deneyinin Deleuze'ün emprizmiyle alakası olmadığını da... “Ve” (et) ontoloji “odur” (est)'nin yerini aldığı ve, ve, ve bağlamlarının ilişkiselliğinin ontolojik olandan bizi uzaklaştırdığını da hatırlatıyordu. Şöyle yazmıştı François Zourabichvili: E(S)T. Bunu doğru olarak okuyamayız. Ne de ontolojiktir. Ve sadece bağlar olarak okuyamayız. Ne de ontolojiktir. Ve sadece bağlar ve ayırır. Yani, oluş varlığın yerini almıştır, Gilles Deleuze'ün düşüncesinde. Öz ve töz yerine oluş, birey yerine de çizgiler yer almaktadır. Edebi dönüş ise bir seçmecilik olarak durmaktadır. Bir beden kendi içine ait bir güce sahip olarak diğer bedenlerden ayrılır. Her bedenin gücü kendisine aittir. Bir beden diğerlerinden güç dereceleriyle ayrılır. Bir beden başka bir bedenle de aynı nedenlerden dolayı iç içe geçebilir. Güçler arası ilişkiler bedenleri ayırır ve bağlar. İç içe sokar ve farklılaştırır. Bu deney egoya ait olmaktan çok bir oluş içinde gelişmektedir. Zamanın içine girmeye başlayan biz oluruz. Zaman bizimle ilerlemekten çok biz ancak zamanın içine girebilmekteyizdir. Düşünme; bir habitus'u sıkıştırmak, kontarkte etmekse eğer, François üzerine Deleuze ile yazmak onu anmaktan daha kuvvetlidir. Gücü yok olanı anmaktan daha güçlüdür. Olay devam ediyor ve devam ediyor ve devam ediyor. Hep şimdiki zamanda; evvel ve sonsuz bir zamanda, kekeleyerek belki, biraz acıyla

birlikte ama güçlü bir şekilde, zamanın içine girenlerin arasında François Zourabichvili, Deleuze ile birlikte ve de diğerleriyle de... Ve, ve, ve... Sevgiyle François, İstanbul'a gelip, bizimle yemekleri ve güzel anılarımızı paylaştığın için. Yine Ve.....

Ali AKAY

Yayımlanmamış Giriş (2004): Ontolojik ve Transandantal

İlk olarak on yıl önce yayımlanmış olan bu kitabın tanıklık ettiği dönemde¹, Deleuze'ün başlı başına bir düşünür olduğu ve yirminci yüzyıl felsefesinin önemli bir figürü sayılması gerektiği henüz sorgusuz sualsiz kabul edilmiyordu. Hareket noktamız Deleuze'ün tartışmalı ününün paradoksuydu: yorum yaptığına göre özgün bir filozof değildi, ama her defasında “Deleuze’vari” bir şeyler yaptığına göre tarihçi de değildi. Bunun dışında, Deleuze için Guattari-öncesi ve Guattari-sonrası ayrımını yapmayı da reddediyorduk (bu tıpkı Beckett için olduğu gibi -Pim’den önce, Pim’le, Pim’den sonra- doğal olarak epeyce çetrefilli bir meseledir).

Zamanın yorgunluğuna bakılırsa bu çifte yanlış anlamının giderilmiş olduğu kesin değildir. Bunun saflık olup olmadığı ayrı mesele ama bugünün talepleri, bir kez daha, bir *nesneyle* uğraşmayı bilen filozoflardan yana: sanki “deneyim” ya da “yaşam”, filozofun şu biricik meselesi, indirgenemez biçimde tuğlalardan örülü ve çok-boyutlu “şeyin ta kendisi” daha en baştan bölümlenmiş, felsefenin de içlerinden biri olduğu akademik uğraşlar için birtakım *bölgeler*, medeni insanın sohbetleri içinse *büyük izlekler* olarak ayrılmış gibi. Bazen uzmanlık alanında kalan, bazen de kamuya vaaz edilen bu yeni felsefe birçok bakımdan bilişsel niteliktedir ve talipleri eksik değildir. Felsefe tarihi bağlamında bakılırsa, artık

¹ François Zourabichvili, *Deleuze: une philosophie de l'événement*, Presses Universitaires de France, 1994 (ed.n.).